

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

ПРОДАНИК ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 343.10

**ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ
ПРО ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ ЗЛОЧИНИ**

12.00.09—кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2017

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Калганова Олена Анатоліївна,

Університет державної фіскальної служби України,

заступник директора навчально-наукового інституту права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Лукашевич Віталій Григорович,

Класичний приватний університет,

завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

кандидат юридичних наук

Цуцкірідзе Максим Сергійович,

Національна поліція України,

заступник начальника Департаменту забезпечення діяльності Голови

Захист відбудеться «30» вересня 2017 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 27.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розісланий «___» серпня 2017 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.В. Омельчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Реформування кримінального процесуального законодавства, яке активно здійснюється на сьогодні в Україні, привертає увагу вчених-процесуалістів, практичних працівників, а також тисяч людей, які тим чи іншим чином щодня стикаються з реаліями кримінального процесу. У центрі загального обговорення виявилися такі важливі для всіх питання, як удосконалення кримінального процесуального законодавства і приведення його у відповідність до міжнародних стандартів, а також недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина.

Серед цих питань значне місце посідає вирішення проблеми оптимізації роботи слідчих, детективів, а саме удосконалення механізму розслідування кримінальних правопорушень з метою створення реальних умов для більш ефективної роботи. Насамперед, характерної особливості набуває проблема розслідування та розгляду кримінальних проваджень по взаємопов'язаних злочинах, які належать до категорії складних та багатоепізодних кримінальних правопорушень, оскільки утворюються декількома злочинами та вчиняються однією або декількома особами.

За офіційними даними статистичної звітності Генеральної прокуратури України за 12 місяців 2016 року в Україні було зареєстровано 592 604 кримінальних правопорушень, це на 27 422 більше, ніж у 2015 році. Кількість особливо тяжких злочинів у 2016 році зменшилась у порівнянні з 2015-м на майже 2,5 тис. і склала 19 021. Натомість суттєво зросла кількість тяжких злочинів: з облікованих 177 855 у 2015 році до 213 521 – у 2016 році, що на 35 666 (або на 20%) більше¹.

Розглянувши частину статистичних даних та проаналізувавши низку матеріалів кримінальних проваджень, можна стверджувати, що в одному кримінальному провадженні дуже часто розслідуються два і більше кримінальних правопорушень, які об'єднані між собою певними елементами.

Таким чином, одна з найбільш значущих складових виокремленої проблеми вбачається в дослідженні природи формування взаємопов'язаних кримінальних правопорушень, тобто у визначенні особливостей і різновидів утворення взаємозв'язку між ними, які необхідно розслідувати та за можливості розглядати в одному провадженні. Безсумнівної уваги заслуговує пряма залежність між правильним визначенням сутності і виду взаємозв'язку між діяннями та їхньою кримінально-правовою оцінкою, а також найбільш раціональними способами розслідування кримінальних правопорушень у даній категорії проваджень.

В теорії кримінального процесу термін «взаємопов'язані злочини», незважаючи на незвичність формулювання, не можна назвати абсолютно новим. Проблеми впливу природи взаємозв'язку діянь на визначення їх підслідності розглядалися відомими вченими-процесуалістами кінця XIX – початку XX століття: М. В. Духовським, В. К. Случевським, І. Я. Фойницьким.

Згодом питання процесуальних особливостей кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини частково знаходили відображення в публікаціях таких авторів, як В. Б. Алексєєв, Г. О. Алексєєва, А. Б. Богдановський, З. З. Зінатулін,

¹ Статистичні дані МВС України. URL: http://www.mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm (дата звернення 14.11.2016).

Я. С. Кісельов, В. М. Курченко, В. В. Лисенко, С. М. Новіков, М. І. Савицький, А. С. Соминський, В. В. Шимановський, А. І. Юдін та інших. Окремі питання щодо розслідування й розгляду кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини досліджували: В. П. Бахін, В. В. Козій, В. Г. Лукашевич, М. В. Проценко, В. В. Топчій, В. М. Федченко, М. С. Цуцкірідзе та інші.

Узагальнюючи суттєвий внесок зазначених учених у розробку розглядуваної тематики, вважаємо, що обрана тема охоплює більш широку сферу дослідження, оскільки в юридичній науці розглядалися, зазвичай, тільки окремі, поодинокі випадки встановлення взаємозв'язку між злочинами в ході кримінального провадження та при здійсненні кримінально-правової оцінки вчиненого із застосуванням застарілих норм кримінального процесу. Аналіз наукових розробок засвідчує, що ці дослідження сприяли вдосконаленню процесуальної практики, однак загалом питання щодо розслідування взаємопов'язаних злочинів в умовах дії чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) не досліджувалися.

Результатом вирішення наукового завдання повинно послужити встановлення природи взаємозв'язку злочинів, визначення особливостей предмета доказування при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів, виокремлення особливостей порядку взаємодії правоохоронних органів та зарубіжного досвіду розслідування взаємопов'язаних злочинів, обґрунтування щодо внесення пропозицій до КПК України з метою ефективного розслідування проваджень у взаємопов'язаних злочинах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконувалось відповідно до ч. 2 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2016 № 287/2015, ґрунтується на положеннях Плану заходів щодо реалізації п.п. 1-3, 6-7 Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.01.2012 № 53-р, відповідає меті Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1209-р., ґрунтується на ч. 11 п. 2 Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», введеного в дію Указом Президента України від 16.06.2015 № 341/2015 й підготовлене відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету державної податкової служби України (Університету державної фіскальної служби України) 26 жовтня 2011 року, протокол № 5, та включена до планів науково-дослідних робіт навчального закладу.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дослідження є визначення процесуально-правових особливостей розслідування взаємопов'язаних злочинів, а також розроблення та обґрунтування на цій основі пропозицій, спрямованих на удосконалення правового та криміналістичного забезпечення ефективного розслідування та розгляду таких злочинів.

Визначена мета наукового дослідження зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

- сформулювати поняття та запропонувати власну криміналістично-значущу класифікацію взаємопов'язаних злочинів;
- конкретизувати особливості предмета доказування у кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини на стадії досудового розслідування;
- порівняти досвід окремих зарубіжних країн щодо організації розслідування взаємопов'язаних злочинів;
- визначити особливості початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини;
- узагальнити порядок визначення підслідності під час розслідування взаємопов'язаних злочинів;
- визначити особливості організації взаємодії правоохоронних органів при виявленні, розслідуванні та розкритті взаємопов'язаних злочинів;
- узагальнити особливості проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів;
- визначити порядок використання доказів, які отримані на території інших держав при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів;
- розкрити особливості застосування преюдиції в кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при розслідуванні кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини.

Предметом дослідження є процесуально-правові засади провадження у справах про взаємопов'язані злочини.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є система загальнонаукових та спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання. З урахуванням специфіки теми, мети і завдань дослідження використовувалися такі методи: *діалектичний метод* дозволив розглянути всі питання теми в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяв розумінню об'єкта дослідження для поєднання потреб наукової й практичної діяльності розслідування взаємопов'язаних злочинів (розділи 1–3); *метод історичного аналізу* дав можливість дослідити генезу наукової думки щодо змісту природи взаємозв'язку злочинів (підрозділи 1.1, 1.2); *системно-структурний метод* – при дослідженні питань з приводу структурованості досудового розслідування, системності його етапів, завдань, а також характерних рис (розділи 2, 3); *порівняльно-правовий метод* – для зіставлення конституційних, кримінальних процесуальних, кримінально-правових норм законодавства України, а також правових форм країн англо-американської та романо-германської правових систем, що дало змогу дослідити розслідування взаємопов'язаних злочинів та використання доказів отриманих на території інших держав (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.3); *формально-логічні методи* – для обґрунтування висновків і пропозицій щодо доповнення чи уточнення норм КПК України (підрозділи 2.1, 2.3, розділ 3); *статистичні методи* – для вивчення й узагальнення слідчої і судової практики, формування і обґрунтування висновків за їх результатами (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3); *соціологічні методи* – під час анкетування слідчих, прокурорів та адвокатів, що дозволило з'ясувати їх уявлення

про досконалість кримінального процесуального законодавства при виявленні, розслідуванні та розкритті взаємопов'язаних злочинів (розділ 2, 3).

Обрані методи дослідження використовувалися в їх діалектичному взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність отриманих результатів.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані 98 матеріалів кримінальних проваджень та 350 судових рішень, винесених слідчими суддями у 2012–2016 рр.; результати анкетування 235 слідчих, прокурорів, адвокатів, які працюють в м. Києві, м. Чернівці та Київській, Чернівецькій, Житомирській областях; аналітичні і статистичні дані Генеральної прокуратури України та Головного управління Державної фіскальної служби у м. Києві.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним, науковим, монографічним дослідженням процесуально-правових засад провадження у справах про взаємопов'язані злочини.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення й висновки:

вперше:

– виділено та систематизовано ознаки взаємопов'язаних злочинів, до яких запропоновано віднести: 1) вчинення декількох злочинів; 2) вчинення злочинів однією або декількома особами; 3) єдність або взаємопов'язаність елементів складів відповідних злочинів;

– надано власну криміналістично-значущу класифікацію взаємопов'язаних злочинів, до критеріїв якої віднесено: значення у структурі технології злочинної діяльності; проміжок часу вчинення злочинів; суб'єктний склад;

– з метою підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування та суду обґрунтовано доцільність застосування преюдиції під час кримінального провадження про взаємопов'язані злочини, у зв'язку з чим запропоновано внести зміни до ст. 90 КПК України;

удосконалено:

– авторське визначення поняття «взаємопов'язані злочини»;

– предмет доказування при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів, до якого крім обставин, передбачених ст. 91 КПК України, запропоновано віднести додаткові обставини, що підлягають встановленню і повинні враховуватись слідчим, прокурором під час досудового розслідування;

– порядок визначення підслідності у взаємопов'язаних злочинів, шляхом доповнення ст. 216 КПК України частиною 11 відповідного змісту;

– особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів з метою досягнення найбільш оптимального результату при виявленні та фіксації доказів по кожному із взаємопов'язаних злочинів;

дістало подальший розвиток:

– особливості розслідування кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини в окремих країнах англо-американської та романо-германської правових систем;

– практика надання Україні міжнародно-правової допомоги під час

розслідування проваджень про взаємопов'язані злочини, зокрема в частині використання доказів, отриманих в ході міжнародного співробітництва та забезпечення участі ініціатора у проведенні слідчих (розшукових) дій на території іншої країни під час міжнародного співробітництва;

– рекомендації щодо необхідності розробки міжвідомчого Положення про організацію взаємодії правоохоронних органів при виявленні та розслідуванні (розкритті) взаємопов'язаних злочинів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути впроваджені та використані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки й вирішення проблем розслідування взаємопов'язаних кримінальних правопорушень;

– *законодавчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до КПК України;

– *навчальному процесі* – при підготовці навчальних посібників, курсів лекцій, розробці навчально-методичних матеріалів і проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Теорія судових доказів», «Кримінально-виконавче право» (акт впровадження в навчальний процес Університету державної фіскальної служби України від 20 січня 2017 року, акт впровадження в навчальний процес Університету сучасних знань від 26 жовтня 2016 року);

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час розслідування кримінальних проваджень слідчими Головного управління Державної фіскальної служби м. Києва (акт впровадження від 26 вересня 2016 року); Головного управління Державної фіскальної служби у Чернівецькій області (акт впровадження від 26 липня 2016 року); Слідчого управління Головного управління Національної поліції в м. Києві (акт впровадження від 26 вересня 2016 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Початок досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів», підготовленої спільно з О. А. Калгановою, автором досліджено практичні аспекти початку досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів.

Ідеї та розробки, що належать співавтору, разом з яким було опубліковано наукову статтю, в дисертації не використовувались. Для аргументації окремих положень дисертації використовувались наукові праці інших учених, на які обов'язково зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювались на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України. Результати дослідження були оприлюднені та доповідалися на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Право і держава в умовах глобалізації та регіоналізації» (м. Ірпінь, 14 жовтня 2011 р.); «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення» (м. Донецьк, 20–21 грудня 2013 р.); «Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Ірпінь, 20 листопада 2015 р.); «Проблеми боротьби зі злочинністю в умовах трансформації сучасного

суспільства» (м. Ірпінь, 4 листопада 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено в 10 наукових працях, серед яких чотири наукові статті, опублікованих у юридичних фахових виданнях України, затверджених Міністерством освіти і науки України, одна – в іноземному фаховому виданні, одна – в інших наукових юридичних виданнях та чотири тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації визначається її метою, завданнями, відповідає логіці наукового пошуку та вимогам Міністерства освіти і науки України і складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють 9 підрозділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінки, з яких основний текст дисертації – 183 сторінок, список використаних джерел – 27 сторінок (238 найменувань) та 8 додатків на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, ступінь її наукової розробленості; визначено зв'язок роботи науковими програмами, планами, темами, грантами; об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; висвітлено наукову новизну, емпіричну базу, методологічну основу, практичне значення отриманих результатів та форми їх апробації.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи дослідження взаємопов'язаних злочинів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Сутність і криміналістична класифікація взаємопов'язаних злочинів»* на основі опрацювання наукових джерел і законодавства виокремлено криміналістично-значущі ознаки взаємопов'язаних злочинів, розкрито зміст і особливості поняття взаємопов'язаних злочинів, у зв'язку з чим запропоновано їх авторське визначення.

Констатовано, що кримінальні провадження про взаємопов'язані злочини вирізняються нестандартністю слідчих ситуацій, а також значним обсягом роботи, покладеної на органи досудового розслідування. В таких напружених умовах дотримання вимог КПК України істотно ускладнюється.

Запропоновано власну криміналістично-значущу класифікацію взаємопов'язаних злочинів, що сприятиме встановленню фактичних обставин, котрі мають першочергове значення для процесу доказування, їх зіставленню з юридичними складами злочинів, що загалом має вплинути на висновок щодо відповідності фактичних обставин вчинених діянь відповідним складам злочинів.

Акцентовано увагу на тому, що проблема розслідування таких злочинів є однією з нагальних проблем, що стоять перед правоохоронними органами нашої держави, оскільки вони належать до категорії складних та багатоепізодних, утворюються декількома злочинами і вчиняються однією або декількома особами.

Запропоновано класифікувати взаємопов'язані злочини на основні та вторинні. Основні злочини – це діяння, вчинені однією або декількома особами, котрі так чи інакше обумовлюють інші злочини цільовим характером свого призначення, що відрізняється ступенем тяжкості злочинних наслідків, і що припускає рівнозначну

або більш сувору санкцію відповідної кримінально-правової норми. Вторинні злочини – це діяння, які одинично або в сукупності вчиняються однією або декількома особами з метою створення умов для вчинення основного злочину або реалізації його злочинних наслідків, і характеризуються, в порівнянні з основним, рівнозначним або меншим ступенем тяжкості. Також, ці злочини мають відносно сталий ступінь взаємозв'язку з основним діянням, що і є безумовним наслідком його вчинення. Вторинні діяння зводяться до такої особливості суб'єктивної сторони цих складів, як спрямованість мети на створення умов для основного діяння, або на реалізацію чи приховання його злочинних наслідків.

У підрозділі 1.2 «Особливості предмета доказування під час розслідування взаємопов'язаних злочинів» зазначено, що предмет доказування як правова категорія належить до фундаментальних понять теорії доказів. Правильному визначенню предмета доказування сприяє виконання завдань кримінального провадження, передбачених КПК України (ст. 2), встановлення всіх обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Констатовано, що предмет доказування у кримінальному провадженні про взаємопов'язані злочини – це передбачена кримінальним процесуальним законом сукупність обставин, які підлягають обов'язковому встановленню, як по кожному із взаємопов'язаних кримінальних правопорушень окремо так і в їх сукупності, з урахуванням їхніх взаємопов'язаних елементів складу злочину з метою ефективного виконання завдань кримінального провадження.

Визначено, що обставини, котрі підлягають доказуванню, утворюють певний алгоритм, який спрямовує пізнавальну діяльність слідчого в будь-якому кримінальному провадженні. Разом із тим, своєрідність та індивідуальність окремих діянь, які відповідно до КК України, є кримінально караними, передбачає конкретизацію, індивідуалізацію предмета доказування в кожному випадку.

Зазначено, що предмет доказування в кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини не встановлений законодавцем і потребує деталізації і конкретизації з урахуванням загального предмета доказування передбаченого КПК України.

Встановлено, що з поняттям предмета доказування при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів тісно співвідноситься поняття межі доказування, під яким розуміється доказування такого обсягу, який забезпечує достовірне встановлення обставин у злочинах зі схожими елементами складу. При цьому, слід ураховувати кількісні і якісні характеристики доказів, аби вони підтверджували факти і обставини, зазначені в ст. 91 КПК України. Помилка у визначенні предмета доказування може потягти безкінечне чи, навпаки, поверхневе встановлення обставин, які підлягають доказуванню, що, в свою чергу, унеможлиблює прийняття правильного, законного та обґрунтованого рішення у кримінальному провадженні.

Виходячи з аналізу нормативно-правових джерел та слідчої практики, зроблено висновок про те, що крім загальних обставин предмета доказування у кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини, передбачених ст. 91 КПК України, слідчому, прокурору необхідно встановлювати наявність обставин щодо:

- 1) злочинних дій декількох осіб, які взаємообумовлені і не є співучастю;
- 2) можливості вчинення однією особою двох або більше злочинів з урахуванням

часу, місця тощо; 3) тих матеріалів досудових розслідувань, у яких не встановлено інших підозрюваних, проте є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються ці розслідування, вчинені однією і тією самою особою (особами).

У підрозділі 1.3 «Інститут взаємопов'язаних злочинів за законодавством окремих зарубіжних країн» зазначено, що англійське законодавство взагалі не містить норм, які б регламентували особливості процесу доказування взаємопов'язаних злочинів. Не зважаючи на це, питання кваліфікації таких діянь певним чином регламентовані. Йдеться про так звану змову. Як свідчить англійська юридична практика, не завжди вчинені діяння кваліфікуються як взаємопов'язані за участі двох і більше осіб. Відомі випадки, коли двоє і більше людей не можуть бути обвинувачені в змові, незважаючи на єдність або взаємозв'язок елементів складів злочинів.

Констатовано, що на відміну від англійського процесу, в США процесуальні правила розслідування кримінальних правопорушень передбачені великою кількістю законодавчих актів. Інколи виникає питання про визначення підслідності в кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини. Це питання вирішується таким чином: якщо відповідні діяння зачіпають інтереси держави чи декількох штатів, то вони підпадають під юрисдикцію федеральних правозастосовних органів; якщо ж один злочин було вчинено на території одного штату, а інший, пов'язаний з ним, на території іншого, то притягати до відповідальності відповідна особа може як на території одного штату, так і іншого.

Встановлено, що на відміну від законодавства країн англо-американської, нормативно-правові акти романо-германської правової системи містять положення, що стосуються розслідування взаємопов'язаних злочинів. Зокрема, Угода про порядок створення й діяльності спільних слідчо-оперативних груп на територіях держав-членів Співдружності Незалежних Держав закріплює поняття взаємопов'язаних злочинів і регламентує питання створення, функціонування й припинення діяльності спільних слідчо-оперативних груп на територіях країн-учасниць Угоди для розкриття й розслідування взаємопов'язаних злочинів у кримінальних справах, що перебувають у провадженні компетентних органів країн-учасниць, пов'язані із необхідністю надання доказів або проведення процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів на територіях двох і більше держав.

Розділ 2 «Початковий етап розслідування взаємопов'язаних злочинів» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Початок досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів» констатовано, що КПК України та відомчі нормативно-правові акти регламентують порядок внесення відомостей до ЄРДР, проте результати проведеного анкетування свідчать, що єдиного підходу щодо внесення відомостей до ЄРДР при встановленні в ході розслідування основного злочину ознак іншого, так чи інакше взаємопов'язаного з ним діяння, не має. На питання щодо доцільності розслідування взаємопов'язаних злочинів, які мають однакові елементи складу суспільно-небезпечного діяння в одному кримінальному провадженні, 77,9% опитаних відповіли, що так, однозначно такі злочини потрібно розслідувати в одному кримінальному провадженні; 9,4% схилились до думки, що їх потрібно розслідувати

окремо, та 12,8% зазначили, що тільки в окремих випадках взаємопов'язані злочини потрібно розслідувати в одному кримінальному провадженні.

Ґрунтуючись на положеннях КПК України визначено, що слідчий, прокурор зобов'язаний вносити відомості про кожне виявлене кримінальне правопорушення. Більше того, забороняється проводити досудове розслідування кримінального правопорушення не внесеного до ЄРДР. Однак в практиці досить часто слідчим, прокурором не вносяться відомості до ЄРДР про обставини, які можливо формально і містять ознаки злочину і стали відомі під час вже розслідуваного кримінального правопорушення, однак докази, що підтверджують його вчинення, відсутні. В такому випадку під час досудового розслідування встановлюються факти вчинення іншого взаємопов'язаного злочину та після отримання підтверджених фактичних даних, вносяться відомості до ЄРДР про нове кримінальне правопорушення.

Враховуючи вище викладене, запропоновано внести зміни до КПК України з метою обґрунтованого прийняття рішення щодо внесення відомостей до ЄРДР в порядку ст. 214 КПК України, зокрема, щодо надання слідчому прав на проведення допиту до внесення відомостей в ЄРДР, поряд з оглядом місця події, оскільки при прийнятті рішення щодо внесення відомостей до ЄРДР слідчий, прокурор обмежений в сприйнятті лише тих обставин, які викладені заявником в повідомленні про вчинення кримінального правопорушення і позбавлений будь-якої можливості їх перевірити в рамках своїх повноважень. Це призводить до передчасного внесення відомостей до ЄРДР за фактами, які не містять ознак складу злочину.

Запропоновано доповнити ч. 1 ст. 280 КПК України пунктом 4 стосовно додаткової підстави зупинення досудового слідства, а саме у зв'язку із проведенням експертизи та необхідністю отримання її результатів для прийняття кінцевого рішення в кримінальному провадженні.

У підрозділі 2.2 «Визначення підслідності та особливості реалізації процесуального статусу окремих учасників досудового розслідування в кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини» констатовано, що саме підслідність за зв'язком справ найчастіше застосовується при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів. Разом з тим, в КПК України наведений обмежений перелік складів злочинів, між якими і тільки між ними, на думку законодавця, може існувати зв'язок. Жодних принципів встановлення відповідного взаємозв'язку, а також їх типів у законі не визначається. Крім того, підслідність за зв'язком справ застосовується у випадках тісного взаємозв'язку різних кримінальних правопорушень і часто має місце, коли різні кримінальні правопорушення об'єднані одним умислом, місцем і часом їх вчинення, що дає можливість забезпечити повноту й об'єктивність дослідження обставин вчинених злочинів, правильне визначення ролі і ступеня вини кожного з їх учасників.

У зв'язку з цим, запропоновано доповнити статтю 216 КПК України частиною 11, в якій закріпити принцип визначення підслідності взаємопов'язаних злочинів в залежності від підслідності найбільш тяжкого із встановлених, пов'язаних між собою кримінальних правопорушень.

Зазначено, що головним завданням визначення підслідності у кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини є недопущення дубляжу, тобто виконання однієї і тієї самої роботи двома й більше органами досудового

розслідування. По-перше, це марне витрачання часу й ресурсів держави, що особливо недоцільно за умов дефіциту бюджету. По-друге, такі дії порушують низку конституційних прав людини й можуть призвести до інших негативних наслідків. По-третє, неузгоджені дії та некомпетентність в окремих питаннях шкодять кримінальному провадженню загалом і впливають на всебічність досудового розслідування.

Встановлено, що особливу увагу слід приділяти дотриманню прав і законних інтересів осіб, які представляють протилежні сторони в кримінальному провадженні, де розслідуються взаємопов'язані злочини. Під час досудового розслідування та розгляду матеріалів таких кримінальних проваджень процесуальний статус окремих суб'єктів може піддаватися вимушеним кардинальним змінам. При цьому виникає питання про законне і обґрунтоване співвідношення процесуальних прав, наприклад, свідка або потерпілого, який потім став підозрюваним.

Узагальнено особливості процесуального статусу окремих учасників досудового розслідування, а саме: заявника, свідка, підозрюваного, потерпілого в кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини, зокрема встановлено: 1) під час розслідування в одному кримінальному провадженні взаємопов'язаних злочинів можлива зміна статусу учасника кримінального провадження; 2) у ході досудового розслідування кримінального провадження даної категорії слідчий, прокурор, слідчий суддя забезпечують подолання колізій у визначенні обсягу процесуальних прав та обов'язків учасників; 3) проведення слідчих (розшукових) дій з свідком, потерпілим, підозрюваним повинно відбуватись із урахуванням його статусу, особливостей прав та обов'язків кожного з них з метою уникнення в майбутньому визнання доказів, отриманих під час проведення таких слідчих (розшукових) дій недопустимими; 4) у разі необхідності проведення будь-якої процесуальної дії за одночасною участю осіб, що можуть мати декілька процесуальних статусів, органи досудового розслідування та суд залучає кожного з таких учасників з дотриманням прав і обов'язків відповідно до їх процесуального статусу.

У підрозділі 2.3 «Особливості організації взаємодії правоохоронних органів при виявленні, розслідуванні та розкритті взаємопов'язаних злочинів» зазначено, що можливість ефективного використання існуючих сил, засобів та методів у діяльності правоохоронних органів при досудовому розслідуванні кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини може бути забезпечена тільки за умови їх належного законодавчого та організаційного регулювання. Досягненню позитивних результатів у цьому напрямі буде сприяти покращення взаємодії відповідних правоохоронних підрозділів у розкритті та розслідуванні взаємопов'язаних злочинів.

На підставі аналізу практики діяльності правоохоронних органів констатовано, що з набуттям чинності КПК України сталося розбалансування взаємодії між слідчими і працівниками оперативних підрозділів. Відсутній чіткий механізм регулювання взаємодії при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів.

З метою ефективного виявлення та розслідування взаємопов'язаних злочинів і покращення взаємодії правоохоронних органів запропоновано розробити міжвідомче Положення про організацію взаємодії правоохоронних органів при

виявленні та розслідуванні (розкритті) взаємопов'язаних злочинів, в якому передбачити чіткий алгоритм взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування (розкриття) взаємопов'язаних злочинів, зокрема щодо: 1) порядку передачі матеріалів оперативно-розшукових справ для внесення відомостей до ЄРДР; 2) приєднання до матеріалів кримінального провадження даних здобутих в ході оперативно-розшукової діяльності; 3) виконання доручень слідчого пов'язаного із проведенням негласних слідчих дій та подальшого розсекречення матеріалів; 4) проведення оперативно розшукових заходів під час оперативного забезпечення досудового розслідування кримінального провадження, легалізації інформації та даних отриманих під час їх проведення.

Встановлено, що основними організаційними формами взаємодії слідчих і оперативних підрозділів при розслідуванні кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини на практиці є: 1) ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами; 2) спільне обговорення і оцінка даних, отриманих в результаті проведення оперативно-розшукових заходів по їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР про кримінальне правопорушення; 3) спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації. При цьому планування може здійснюватися як в цілому по кримінальних провадженнях, так і по окремих його епізодах; 4) спільна діяльність слідчих і оперативних підрозділів після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР на початковому і наступних етапах розслідування; 5) створення слідчо-оперативних груп, які найчастіше створюються у найбільш складних, багатоепізодних кримінальних процесах (вони є перевіреною формою об'єднання зусиль, що цілком виправдало себе на практиці); 6) взаємний обмін в усній і письмовій формі інформацією оперативних працівників і слідчих з питань, що стосуються їх діяльності; 7) спільні виїзди слідчого та оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій; 8) організація і проведення спільних занять в системі службової підготовки, особливо у злочинах у сфері господарської діяльності, проти власності та інше.

Розділ 3 «Наступний етап розслідування й тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів» визначено, що під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів особливість полягає в тому, що необхідно встановити основний та вторинний злочини для подальшого їх спільного розслідування з метою негайного збирання доказів, які допоможуть швидко встановити підозрюваних, а також з'ясувати ступінь участі кожного із співучасників кримінального правопорушення, що надасть необхідну інформацію для правильної кваліфікації дій кожного підозрюваного та дозволить встановити ступінь тяжкості вчиненого.

Встановлено, що процес підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій тісно пов'язаний з версією про наявність чи відсутність взаємопов'язаного злочину, обставини якого підлягають встановленню та наявністю достатніх відомостей, що вказують на можливість отримати нові або перевірити наявні докази у

кримінальному провадженні. Під час розслідування взаємопов'язаних злочинів зазвичай використовуються всі слідчі (розшукові) та процесуальні дії, ефективність проведення яких залежить від компетентності та професійності слідчих, детективів та прокурорів.

Особливістю проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про взаємопов'язані злочини є можливість виявлення і фіксація слідчим, прокурором доказів по кожному із взаємопов'язаних злочинів (наприклад, виявлення під час обшуку підроблених документів, за допомогою яких ухилились від сплати податків, чи фіксація слідів проникнення в житло та розбою тощо).

У підрозділі 3.2 «Використання доказів, які отримані на території інших держав у процесі розслідування взаємопов'язаних злочинів» досліджено питання співробітництва держав у сфері кримінальної юстиції та правового регулювання цих відносин. Визначено, що важливе місце в рамках такого співробітництва займає взаємна правова допомога. Саме механізми правової допомоги дозволяють при розслідуванні кримінального провадження в одній державі отримати необхідні докази на території іншої держави.

Виокремлено, що основним міжнародним багатостороннім договором, що регулює питання міжнародного співробітництва на території європейських країн під час кримінального провадження, є Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року.

На основі аналізу наукової літератури визначено, що в українському кримінальному процесуальному законодавстві проблема використання доказів, отриманих на території інших держав при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів, практично не розглядалася.

Звернено увагу, що при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів докази не обмежуються лише документами, а існує така категорія як відомості, що містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання дій, передбачених у запиті про міжнародне співробітництво, органами іноземної держави та за процедурою, передбаченою законодавством запитуваної держави. Ця категорія об'єктивно включає в себе як процесуальні джерела доказів, так і будь-які інші відомості, що мають певну процесуальну форму і можуть мати цінність для кримінального провадження, але не мати статусу доказів у провадженні.

Порівнявши кримінальне процесуальне законодавство України та окремих зарубіжних країн, у зв'язку з розбіжностями норм КПК України (ч. 2 ст. 84, ст. 99 та ст. 550) запропоновано внести зміни до назви ст. 550 КПК України на «Докази та їх офіційна сила» та до ч. 1 зазначеної статті щодо доказової сили документів, інших предметів, речей (речових доказів) та показань, які направляються у зв'язку із запитом про міжнародне співробітництво.

Обґрунтовано доцільність доповнення статті 563 КПК України частиною 3 з приводу присутності при проведенні допиту представника від ініціюючої сторони.

У підрозділі 3.3 «Особливості застосування преюдиції у кримінальних провадженнях про взаємопов'язані злочини» встановлено, що на відміну від норм деяких країн СНД щодо застосування преюдиції, законодавчі акти України не закріплюють заборону оспорювати преюдиціальні факти, якщо вони за внутрішнім переконанням судді встановлені неправильно.

Зазначено, що використання преюдиції в доказуванні взаємопов'язаних злочинів припускає достовірні висновки у провадженні, і тому вона є незаперечною. Якщо буде встановлено, що факт, який був покладений в основу преюдиціального рішення, виявився недостовірним, то попереднє рішення, в основу якого він був покладений скасовується, а дія преюдиції припиняється, оскільки вона припускає достовірність самого факту за умови його відповідності вимогам закону. Але така ситуація приведе до спростування попереднього рішення, і в жодному випадку не самого правила (преюдиції), у якому використався даний факт.

Запропоновано класифікувати преюдиції в кримінальному провадженні про взаємопов'язані злочини за такими критеріями: 1) за характером зв'язку з іншими провадженнями; 2) залежно від законодавчого закріплення; 3) за юридичними наслідками; 4) залежно від можливості учасників процесу оспорювати преюдицію; 5) за суб'єктом створення.

Визначено, що кримінальні процесуальні преюдиції є властивістю судового рішення, згідно з якою встановлені в ньому обставини можуть бути покладені в основу наступного рішення, що можуть виноситись без повторної перевірки. Саме при такому розумінні преюдицій можна визначити місце, роль і призначення даного інституту в здійсненні правосуддя, а отже ефективно і правильно його використовувати в практичній діяльності.

Поряд із тим, виділено преюдиціально встановлені факти, які є обставинами, що були з'ясовані на основі яких-небудь доказів у попередньому провадженні, тому відрізняються від доказових фактів тим, що: а) встановлюються в процесі провадження по іншому кримінальному провадженню; б) через це мають процесуальну форму, властиву доказам; в) істинність їх може бути піддана сумніву в процесі доказування в іншому кримінальному провадженні (у рамках законної сили вироку чи рішення, тобто поки воно не буде скасоване).

Констатовано, що преюдиціальні факти при розгляді кримінальних проваджень про взаємопов'язані злочини входять у предмет доказування, якщо вони відносяться до тих обставин, які повинні бути встановлені в кримінальному провадженні. Подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину) можуть бути доведені у виділеному провадженні за допомогою вироку, який набрав законної сили. Окремі з обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, також можуть бути встановлені за допомогою вироку, що набрав законної сили, щодо іншого співучасника. При розгляді виділеного стосовно співучасника провадження можуть не встановлюватися знову характер і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння. Разом із тим, винуватість обвинуваченого (обвинувачених) у вчиненні злочину і мотиви злочину, не може бути встановлена за допомогою преюдиціальних фактів. Інші обставини, що входять до предмету доказування, також не можуть бути встановлені за допомогою преюдиції.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано і висвітлено такі основні положення, висновки та рекомендації, спрямовані на вдосконалення розслідування взаємопов'язаних злочинів:

1. Сформульовано авторське визначення поняття «взаємопов'язані злочини», під яким розуміється декілька суспільно небезпечних винних діянь, вчинених однією або декількома особами, що підлягають розслідуванню і можливому розгляду в одному кримінальному провадженні, з метою повноти досудового розслідування та судового розгляду, у зв'язку з єдністю або взаємопов'язаністю елементів складів відповідних злочинів.

Запропоновано авторську криміналістично-значущу класифікацію взаємопов'язаних злочинів за такими критеріями: 1) значенням у структурі технології злочинної діяльності (за типом): а) основні; б) вторинні; 2) часом: а) короткострокові; б) довгострокові; 3) суб'єктивним складом: а) злочини, що вчиняються однією особою; б) злочини, що вчиняються двома і більше особами.

2. Визначено, що предметом доказування у кримінальному провадженні по взаємопов'язаних злочинів є передбачена кримінальним процесуальним законом сукупність обставин, які підлягають обов'язковому встановленню у кожному взаємопов'язаному кримінальному провадженні з урахуванням єдності чи взаємозв'язку складів злочинів із метою ефективного виконання завдань кримінального провадження.

Встановлені обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні по взаємопов'язаних злочинах (за винятком обов'язкових обставин, передбачених ст. 91 КПК України), а саме: 1) взаємозв'язок осіб, що вчинили пов'язані діяння; 2) визначення єдності чи взаємозв'язку складів правопорушення; 3) взаємозв'язок суб'єктивних сторін злочину у осіб, що вчинили взаємопов'язані кримінальні правопорушення.

3. Встановлено, що в країнах англо-американської правової системи взагалі відсутнє поняття взаємопов'язані злочини, проте деякі аспекти знаходять своє відображення під час розслідування фактів змови. Натомість в країнах романо-германської правової системи положення про розслідування взаємопов'язаних злочинів передбачені в міжнародних угодах, що регламентують діяльність спільних слідчо-оперативних груп, які є вищою формою організації взаємодії компетентних органів держав під час розслідування взаємопов'язаних злочинів та дозволяють проводити не лише окремі процесуальні дії, а й тактичні операції, а також забезпечувати швидке, повне та неупереджене розслідування злочинів.

4. Аргументовано необхідність внесення змін до КПК України з метою обґрунтованого прийняття рішення щодо внесення відомостей в ЄРДР у порядку ст. 214 КПК України, зокрема, щодо надання слідчому можливості проводити таку (розшукову) слідчу дію як допит до внесення відомостей в ЄРДР, поряд із оглядом місця події.

Запропоновано внести зміни до статті 280 КПК України та доповнити частину 1 пунктом 5 щодо додаткової підстави зупинення досудового слідства, який викласти в такій текстовій редакції:

«4) у зв'язку з призначенням та проведенням експертизи».

5. Встановлено, що підслідність за зв'язком справ найчастіше застосовується при розслідуванні в окремих і об'єднаних провадженнях про взаємопов'язані злочини. Констатовано, що в КПК України наведений обмежений перелік складів злочинів, між якими і тільки між ними, на думку законодавця, може існувати зв'язок (абзац 2 ч. 2, абзац 2 ч. 3, ч. 7, ч. 9. ст. 216), у зв'язку з чим запропоновано доповнити ст. 216 КПК України частиною 11, яку викласти в такій текстовій редакції:

«Досудове розслідування у взаємопов'язаних кримінальних правопорушеннях здійснюється органом досудового розслідування, до підслідності якого належить найбільш тяжке із встановлених, пов'язаних між собою діянь або злочин, вчинений спеціальним суб'єктом. Підслідність у взаємопов'язаних кримінальних правопорушеннях визначається прокурором».

6. На підставі аналізу наукових доробок і проведеного анкетування виокремлено такі форми взаємодії при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів: проведення спільних засідань і нарад, планування роботи, взаємний обмін інформацією, виконання доручень, проведення спільних перевірок, передача зібраних матеріалів, що містять ознаки злочину, до органів досудового розслідування, обмін досвідом та координацію роботи. Організація взаємодії під час розслідування кримінальних проваджень покладається на прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого, керівника оперативного підрозділу.

З метою ефективного виявлення та розслідування взаємопов'язаних злочинів і покращення взаємодії правоохоронних органів запропоновано розробити міжвідомче положення «Про організацію взаємодії відомчих служб і підрозділів при виявленні та розслідуванні (розкритті) взаємопов'язаних злочинів».

7. Констатовано, що особливістю проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування взаємопов'язаних злочинів є можливість отримання доказів в рамках проведення однієї слідчої (розшукової) дії щодо обставин вчинення двох і більше взаємопов'язаних злочинів. Під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій необхідно та важливо встановити основний та вторинний злочини для подальшого їх спільного розслідування. Це дозволить слідчому максимально визначити обсяг доказів, які можуть бути здобуті під час проведення слідчих (розшукових) дій.

8. У зв'язку з розбіжностями норм КПК України (ч. 2 ст. 84, ст. 99 та ст. 550) запропоновано змінити назву ст. 550 КПК України на «Докази та їх офіційна сила» та внести зміни до ч. 1 зазначеної статті, яку викласти в такій редакції:

«Доказову силу можуть мати документи, інші предмети, речі (речові докази) та показання, які направляються у зв'язку із запитом про міжнародне співробітництво, якщо їх складено, засвідчено у відповідній формі офіційною особою компетентного органу запитуючої сторони або запитуваної сторони і скріплено гербовою печаткою компетентного органу. Такі документи приймаються на території України без додаткового засвідчення (легалізації) у разі, якщо це передбачено міжнародним договором України».

Зважаючи на те, що кримінальні провадження про взаємопов'язані злочини є складною категорією проваджень, з метою недопущення втрати доказів при

проведенні слідчих (розшукових) дій не ініціюючою стороною (компетентними органами іноземних держав), які окремо або ж в сукупності доводитимуть обставини, що розслідуються в провадженні про взаємопов'язані злочини обґрунтована доцільність доповнення ст. 563 КПК України частиною 3, яку викласти в такій редакції:

«При проведенні допиту чи інших слідчих (розшукових) діях представником компетентного органу іноземної держави, представник від ініціюючої сторони має право бути присутнім при їх проведенні з метою виконання запиту від України».

9. Запропоновано класифікувати преюдиції в кримінальному провадженні про взаємопов'язані злочини: 1) за характером зв'язку з іншими провадженнями – пряма та зворотна; 2) залежно від законодавчого закріплення – передбачена та умовна; 3) за юридичними наслідками – обов'язкова та консультативна; 4) залежно від можливості учасників процесу оскаржувати преюдицію – взаємна і невзаємна; 5) за суб'єктом створення – судова, адміністративна, нотаріальна, експертна.

Для ефективного і правильного використання преюдиції в практичній діяльності доцільно доповнити ст. 90 КПК України частиною 2 такого змісту: «Рішення, яким встановлені обставини провадження, та які є завершальною стадією його розгляду, можуть прийматися судом в іншому кримінальному провадженні, без додаткової перевірки. При появі обґрунтованих сумнівів, щодо обставин встановлених в такому рішенні, суд має право на їх перевірку під час судового провадження».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Проданик І.В. Поняття «взаимосвязанные уголовные правонарушения» в уголовном процессуальном законодательстве Украины // Scientific journal «European Science review». 2014. № 1. Р. 275–280.

2. Проданик І.В. Процесуальний статус осіб, які беруть участь на стадії досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів // Порівняльно-аналітичне право. 2015. Випуск № 4. С. 405–408.

3. Проданик І. В. Слідчі (розшукові) та процесуальні дії при розслідуванні взаємопов'язаних злочинів // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 6. Том 3. С. 57–60.

4. Проданик І.В., Калганова О.А. Початок досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2016. Випуск 1(3). С. 35–40.

5. Проданик І.В. Окремі аспекти створення й діяльності спільних слідчо-оперативних груп під час розслідування взаємопов'язаних злочинів: на прикладі окремих країн Співдружності Незалежних Держав // Право і суспільство. 2016. Випуск 1. С. 214–218.

6. Проданик І.В. Преюдиції в доказуванні взаємопов'язаних злочинів // Юридичний науковий електронний журнал De Lege Ferenda: «Україна – правова держава: з долею сумніву чи почуттям гордості». 2015. Випуск №3. С. 9–12.

7. Проданик І. В. Щодо введення поняття «взаємопов'язані злочини» в

кримінально-процесуальне законодавство України // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Право і держава в умовах глобалізації та регіоналізації», 14 жовтня 2011 р. м. Ірпінь, 2011. С. 500–502.

8. Проданик І. В. Щодо визначення підслідності у провадженнях про взаємопов'язані кримінальні правопорушення // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення», 20-21 грудня 2013 р., м. Донецьк. 2013. С. 116–117.

9. Проданик І. В. Класифікація взаємопов'язаних злочинів // Всеукраїнська науково-практична конференція «Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення». 20 листопада 2015р., м. Ірпінь. 2015. С. 95–96.

10. Проданик І. В. Щодо удосконалення законодавства в сфері оперативно-розшукової діяльності // Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми боротьби зі злочинністю в умовах трансформації сучасного суспільства». 4 листопада 2016 р., м. Ірпінь. 2016. С. 253.

АНОТАЦІЯ

Проданик І.В. Процесуально-правові засади провадження у справах про взаємопов'язані злочини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню процесуально-правових засад провадження у справах про взаємопов'язані злочини. На підставі аналізу наукової літератури та власного практичного досвіду, в роботі досліджено співвідношення множинності злочинів та взаємопов'язаних злочинів. Виділено та систематизовано ознаки взаємопов'язаних злочинів. Автором наведена класифікація взаємопов'язаних злочинів. Проведено аналіз практики надання Україні міжнародно-правової допомоги під час розслідування кримінальних правопорушень у взаємопов'язаних злочинах та порядок отримання доказів на території інших країн під час розслідування взаємопов'язаних злочинів.

Встановлено особливості початку досудового розслідування взаємопов'язаних злочинів. Надано пропозиції про необхідність впорядкування та розроблення відомчих нормативних актів правоохоронних органів, та внесення змін і доповнень до КПК України, спрямованих на підвищення ефективності процесу розслідування взаємопов'язаних кримінальних правопорушень.

Ключові слова: взаємопов'язані злочини, кримінальне провадження у взаємопов'язаних злочинах, предмет доказування взаємопов'язаних злочинів, кримінальні правопорушення, досудове розслідування.

АННОТАЦИЯ

Проданик И.В. Процессуально-правовые основы производства по делам про взаимосвязанные преступления. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию процессуально-правовых основ производства по делам о взаимосвязанных преступлениях. На основании анализа научной литературы и собственного практического опыта, в работе исследовано соотношение множественности преступлений и взаимосвязанных преступлений. Выделены и систематизированы признаки взаимосвязанных преступлений. Автором приведена классификация взаимосвязанных преступлений, раскрыто содержание и особенности понятия взаимосвязанных преступлений.

Особое внимание уделено предмету доказывания по уголовным производствам о взаимосвязанных преступлениях. Установлены обстоятельства, подлежащие доказыванию в данных категориях производств.

Освещены отдельные положения института взаимосвязанных преступлений по законодательству отдельных зарубежных стран англо-американской и романо-германской правовых систем. Констатировано, что в отличие от законодательства стран англо-американской, нормативно-правовые акты романо-германской правовой системы содержат положения, касающиеся расследования взаимосвязанных преступлений.

Проведен анализ практики предоставления Украине международно-правовой помощи и порядок получения доказательств на территории других стран при расследовании взаимосвязанных преступлений.

Установлены особенности начала досудебного расследования взаимосвязанных преступлений. Основываясь на положениях УПК Украины, определено, что следователь, прокурор обязан вносить сведения о каждом выявленном правонарушении. Однако, в практике очень часто следователем, прокурором не вносятся сведения в ЕРДР об обстоятельствах, которые возможно формально и содержат признаки преступления и стали известны во время уже расследуемого уголовного преступления, однако доказательства его совершения отсутствуют.

Вместе с тем, в работе обращено внимание на порядок определения подследственности и установлено, что в УПК Украины приведен ограниченный перечень составов преступлений, между которыми и только между ними, по мнению законодателя, может существовать связь. Никаких принципов установления соответствующей взаимосвязи, а также её типов законом не определяется. Обосновано применение подследственности по связи дел с целью обеспечения полноты и объективности исследования обстоятельств совершенных преступлений, правильного определения роли и степени вины каждого из их участников.

Обобщены особенности реализации процессуального статуса отдельных участников досудебного расследования в уголовном производстве о

взаимосвязанных преступлениях с целью обеспечения надлежащего соблюдения прав и законных интересов лиц, представляющих противоположные стороны в уголовном производстве, при изменении их процессуального статуса (с потерпевшего на подозреваемого или со свидетеля на подозреваемого и т.п.).

Указано на необходимость разработки межведомственных нормативных актов, которые содержали бы четкий алгоритм взаимодействия между следователями и оперативными подразделениями при выявлении и расследовании взаимосвязанных преступлений, в том числе о порядке передачи материалов оперативно-розыскных дел для внесения сведений в ЕРДР, присоединение к материалам уголовного производства данных, полученных в ходе оперативно-розыскной деятельности, выполнения поручений следователя, связанных с проведением негласных следственных действий и дальнейшего рассекречивания материалов проведения оперативно-розыскных мероприятий при оперативном сопровождении досудебного расследования уголовного производства, легализации информации и данных, полученных во время их проведения.

Акцентируется внимание на подготовке к проведению следственных (розыскных) действий при расследовании взаимосвязанных преступлений. Описаны особенности проведения следственных (розыскных) действий в такого рода уголовных производствах и отмечена необходимость установления основного и вторичного преступлений для дальнейшего их совместного расследования с целью немедленного сбора доказательств, которые помогут быстро установить виновных лиц, а также выяснить степень участия каждого из соучастников уголовного правонарушения, предоставит необходимую информацию для правильной квалификации действий каждого подозреваемого и позволит установить степень тяжести содеянного.

Исследован вопрос сотрудничества государств в сфере уголовной юстиции и правового регулирования отношений в сфере расследования взаимосвязанных преступлений. Определено, что важное место в рамках такого сотрудничества занимает взаимная правовая помощь. Именно механизмы правовой помощи позволяют при расследовании уголовного производства о взаимосвязанных преступлениях в одном государстве получить необходимые доказательства на территории другого государства.

Установлено, что в отличие от норм некоторых стран СНГ по применению преюдиции, законодательные акты Украины не закрепляют запрет оспаривать преюдициальные факты, если они, по внутреннему убеждению судьи, установлены неправильно. Так, использование преюдиции в доказывании взаимосвязанных преступлений предполагает достоверные выводы в производстве, и поэтому она является неоспоримой. Если будет установлено, что факт, который был положен в основу преюдициального решения, оказался недостоверным, то предварительное решение, в основу которого он был положен, отменяется, а действие преюдиции прекращается, поскольку она предполагает достоверность самого факта при его соответствии требованиям закона.

Доказано, что уголовные процессуальные преюдиции являются свойством судебного решения, согласно которому установленные в нем обстоятельства могут быть положены в основу последующего решения, которое может выноситься без

повторной проверки. Именно при таком понимании преюдиций можно определить роль и назначение данного института в осуществлении правосудия, а следовательно, эффективно и правильно его использовать в практической деятельности.

С учетом проблемных вопросов, освещенных в диссертации, предложено внести изменения и дополнения в УПК Украины, направленных на повышение эффективности процесса расследования взаимосвязанных уголовных правонарушений.

Ключевые слова: взаимосвязанные преступления, уголовное производство о взаимосвязанных преступлениях, предмет доказывания взаимосвязанных преступлений, уголовные правонарушения, досудебное расследование.

SUMMARY

Prodanyk I. Procedural and legal bases of production on cases of the interconnected crimes. – *Qualification scientific work as the manuscript.*

The thesis for a degree of Candidate of Juridical Sciences in the specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial examination; operational search activity. – University of State Fiscal Service of Ukraine, Irpin', 2017.

The dissertation is devoted to a complex research of procedural and legal bases of production on cases of the interconnected crimes. On the basis of the analysis of scientific literature and own practical experience, in work the ratio of plurality of crimes and the interconnected crimes is investigated. Signs of the interconnected crimes are allocated and systematized. The author gave classification of the interconnected crimes. The analysis of practice of providing the international legal help to Ukraine at investigation of criminal offenses in the interconnected crimes is carried out and an order of obtaining proofs in the territory of other countries at investigation of the interconnected crimes.

Foreign experience of the organization of counteraction to the interconnected crimes is investigated and analysed. Features of the beginning of pre-judicial investigation of the interconnected crimes are established. Offers on need of streamlining and development of departmental regulations of law enforcement agencies, both modification and additions in the Criminal Procedure Code of Ukraine directed to increase in efficiency of process of investigation of criminal offenses in the interconnected crimes are given.

Key words: the interconnected crimes, criminal proceedings on the interconnected crimes, a subject of proof of the interconnected crimes, criminal offenses, pre-judicial investigation.

Підписано до друку 16.08.2017 р. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Замов. № _____

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08201, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31